

NA SKOK DO PRAVĚKU

Místo realizace: HRUBOSKALSKÉ SKALNÍ MĚSTO

Termín realizace: LEDEN

Téma: život v období mezolitu (v Hruboskalském skalním městě) jako ukázka života pravěkých kmenů

Hlavní sdělení: Pravěkým lidem se ve skalním městě líbilo, měli zde dostatek úkrytů pod převisy i potravu z pravěkého jezera.

Vzdělávací cíle:

- ⊙ Žák dokáže popsat rozdíl mezitím, co používali lidé v době kamenné¹, aby si dokázali zajistit přežití, a co používáme my dnes.
- ⊙ **Žák prohlubuje své vnímání přírody skalního města.**
- ⊙ **Žák dokáže vysvětlit, proč se ve skalním městě dnes nesmí rozdělávat oheň mimo vyznačená ohniště.**

Anotace:

Žáci se stanou **pravěkou rodinou** a s pomocí šamana hledají místo, kde by mohli ve skalním městě přenocovat. Cestou potkají pračlověka z jiného kmenu a **skrze artefakty**, které v úprku zanechává pod převisem **se dozvídají reálie o životě pravěkých lidí ve skalním městě**.

Délka: 3 – 3,5 hod.

Harmonogram:

(05 min.) setkání v kempu	08:30 – 08:35
(15 min.) přesun na „Boulders“	08:35 – 08:50
(30 min.) aktivita Magická místa	08:50 – 09:20

¹ Konkrétně vztaženo na období mezolitu 9500 – 5500 př.n.l. v lokalitě Hruboskalsko.

(15 min.) svačina u krmelce	09:20 – 09:35
(70 min.) aktivita Pravěký kmen	09:35 – 10:45
(20 min.) přesun do malé klubovny	10:45 – 11:05
(15 min.) svačina	11:05 – 11:20
(15 min.) aktivita Pravěká zvířata	11:20 – 11:35

Počet průvodců: minimálně 3 (herec pračlověk; lektorka šamanka; lektor náčelník)

PŘÍPRAVA TŘÍDA:

- **VÝROBA PRAVĚKÉHO AMULETU:** Žáci si ve škole vyrobí vlastní ochranný pravěký amulet, tj. přívěšek na krk z materiálů, které mohli pravěcí lidé použít. Mohou se inspirovat úryvkem z knihy Oblékání pravěku (Kristýna Urbanová, Jan „Tonda“ Půlpán)

„Lidé se zdobili od nepaměti. Součástí jejich náhrdelníků nebo oděvů byly provrtané zuby, kůstky, mušle, kameny a určité i jiné přírodniny, které časem podléhají zkáze (např. peří, plody, semena, dřevo, apod.) a do dnešních dnů se zachovaly velmi sporadicky.“

- **POMŮCKY NA PD:**
- vlastní „pravěký“ amulet
  - deník a tužka
  - podsedák
  - teplé zimní oblečení
  - čaj v termosce

PŘÍPRAVA LEKTOŘI:

- zpětné vazby – tisknout, předat, vybrat
- sušené maso – koupit
- ochranný pravěký amulet – najít, vyrobit
- pračlověk – projít s ním terén, předat mu pomůcky a instrukce
- pedagog – předat info o výrobě amuletu
- zařídit topení v klubovně!

AKTIVITY

Aktivita 1: Magická místa

místo: balvany napravo nad kamennými schody („Boulders“)

časová dotace: 30 min.

cíl:

- ☉ **Žák prohlubuje své vnímání přírody skalního města.**

pomůcky:

- zvoneček
- podsedák
- mluvicí předmět
- mobil/hodinky

žáci s sebou:

- podsedáky
- penál/tužka
- deník

postup:

Žáci se rozejdou najít si své místo, kde mohou chvíli o samotě a v tichosti rozjímat, pozorovat, či psát si do deníčku. Lektor doplní, že místo musí být poblíž – sejdeme se až zazvoní zvoneček. Aktivita začíná společným stažením opony mlčení. Na poprvé stačí, když děti na svých místech stráví 5 – 7 minut, podle počasí. Postupně se čas prodlužuje až na např. 15 - 20 min. Po návratu se děti mohou podělit o zážitek ze svých “magických” míst. V kruhu koluje mluvicí předmět (šiška) a kdo ji má v ruce, může něco sdělit. Nebo nemusí.

Svačina u seníku, 15 min.

Aktivita 2: Pravěký kmen

místo: od seníku kolem Čertovy věže do převisu v Mariáši a pak směrem k Jenověřě

časová dotace: 70 min.

cíle:

- ☉ Žák dokáže popsat rozdíl mezitím, co používali lidé v době kamenné², aby si dokázali zajistit přežití, a co používáme my dnes.

pomůcky:

lektor/náčelník

- 2 x mušle nebo kůra z borovice (miska na rozdrcené uhlíky)
- lebka
- rozdrcené uhlíky v zavařovačce
- oštěp
- obrázek pravěkých lidí pod převisem

---

² Konkrétně vztaženo na období mezolitu 9500 – 5500 př.n.l. v lokalitě Hruboskalsko.

- amulet

šaman

- převlek (amulet, liščí ohony + gumičky, sponky na připevnění k vlasům, pravěká taška – z juty, uvnitř vložená liščí vesta, barvy na obličej – kresba černočervená viz foto – rozdrcený uhlík, zelený vařák, červené rukavice, šamanský buben a taška na něj)

pračlověk

- převlek (paruka a vousy, liščí návleky, vesta, kůže z ovce, drcené uhlíky, provaz jako pásek)
- atributy (parůžek, pírkó, pazourek, ovčí rouno, křídlo, škeble, dřevěná miska, sušené maso)
- výbava jeskyně (kůže z divočáka, sekeromlat, pazourkový nůž, zavinutec, sáček na byliny z močového měchýře, luk a šíp, svidřík a podložka na rozdělání ohně, pravěký nástroj na chytání ryb)

žáci s sebou:

- ochranný pravěký amulet

příběh:

- jsme pravěký kmen, který hledá nový domov v neznámém území
- je potřeba se označit, jsou tu cizí kmeny (stejná kresba uhlíkem na obličej)
- navštívíme šamanku Hadumu za blízkou skálou – skrze svou vizi nám vysvětluje, proč tu jsme a co máme za úkol, vyzývá matku zemi, aby nás vedla
- nacházíme různé artefakty, které nás vedou až k místu, kde můžeme přenocovat – šamanka potvrzuje, že je viděla ve svých vizích
- instrukce pro děti, důležité je být pozorní k okolní přírodě a být potichu
- pod převisem nacházíme misku se sušeným masem = znamení, že jsme našli ono místo k přespání
- následuje společný oslavný tanec pod vedením šamanky
- poté kmen uslyší zvuky „cizí“ zvuk od nedaleké skály - vedení převezme náčelník a vede kmen pomalu, plížením se až ke zdroji zvuku
- pod převisem spatřujeme cizího pračlověka, který nás chvíli nevidí, seká dřevo sekeromlatem, když nás spatří zahartusí, ale je nás hodně, takže rychle prchá (uteče nám mezi skalami)
- my přijdeme na jeho místo, ohledáme věci pod převisem, které tam v úprku zanechal – nejprve vyskočíme z pravěku skrze sundání amuletů – následuje diskuze o pravěkém životě za použití artefaktů, které nechal pračlověk pod převisem

postup:

- lektorka si o přestávce odskočí a zůstane pod balvanem, kde se převlékne za šamanku
- lektor s žáky dosvačí a společně se vydají do pravěku:

Pravěká rodina hledá převis k přespání:

- **do pravěku se dostaneme tím, že si nasadíme amulet** (!!!od nasazení amuletů jsme v pravěku, v rolích = přítomný čas); pokud třída nestihla amulet

vyrobit voláme mantru = zvuk krkavce + „pravěk volá hola, hola, do pravěku hop“ a všichni vyskočí, pomyslně skočí do pravěku

- **ted' jsme všichni pravěcí lidé - v pravěku ale nikdo sám nepřežil** a proto jsme součástí jednoho kmenu, kmen se poznal podle stejného ornamentu v obličejí, malování nebo tetování
  - **všichni se pokreslíme** - první se vzájemně pokreslí stařešinové a ti pak stejně označí i ostatní členy kmenu rozdrčenými uhlíky
  - **jsme poprvé v tomto skalním městě a řešíme, jak postupovat, abychom byli v bezpečí, a proto se náš šaman vydal do ústraní**, aby se poradil s duchy předků
  - **vydáme se za kmenovou šamankou Hadunou** - šamanka, pozná že kmen přichází podle zvuku krkavce, který vyluzují – začne pak hrát na šamanský buben
  - ! pozor lektor zajistí, aby před odchodem z místa svačiny někdo umístil ke spadlému kmeni lebku zvířete – bude to první zpráva od ducha místa, která určí směr...
  - nacházíme jí pod převisem, kde nám sdílí informace z vize: **duch místa nám zanechá znamení, která nás dovedou k místu, kde můžeme přespat, je třeba být ostražití a potichu**
  - šamanka předá vedení náčelníkovi, ten vede skupinu a vždy když někdo najde znamení počká se na Hadunu, která uzavírá skupinu a ta potvrdí, zda znamení viděla ve svých vizích...
  - **po znameních** (na různých místech položené artefakty, které ukazují směr cesty) **se rodina dostane až do převisu** - zde je dřevěná miska se sušeným masem, potvrzení od ducha místa, že jsme našli správné místo
  - **šamanka rozdá sušené maso a pak zahájí společný děkovný tanec**
  - v tu chvíli se z dálky **ozývá zvuk** (cizí pračlověk seká dřevo sekeromlatem), **rodina se ztiší a vydává se pod vedením náčelníka na průzkum**
  - na protější straně údolí vyleze do svahu a spatří pračlověka s jiným kmenovým znakem, který seká pod převisem dřevo, chvílku ho pozorují schovaní za valem a pak se zvednou a jdou k němu (na bojovný pokřik krkavčího hlasu), **pračlověk chvíli bojovně haleká, ale pak zahodí sekeromlat a utíká za roh skály**
  - **rodina vejde do jeho převisu a nachází tam artefakty z období mezolitu ve skalním městě**
  - **jedním z artefaktů je mušle – zavinutec, lektor ji zvedne a použije ji jako nástroj k návratu do dneška:** „Proč tady tato mušle leží, se dozvíme pouze v budoucnosti, takže pojďme zpátky do roku xy, – skrze pokřik si vyskočíme z pravěku zpátky do současnosti...“
- A) **Povídání o pravěkém životě**
- průvodci postupně zvedají artefakty ležící pod převisem a promlouvají skrze ně o životě v pravěku
    - luk a šíp = lovci, využití kamene
    - švidřík na rozdělání ohně = oheň

- močový měchýř z prasete jako váček s bylinami = sběrači
  - pazourkový nůž = využití kamene
  - nástroj na chytání ryb = lovci
  - kamenný sekeromlat = kámen, oheň
- největší pomocníci lidí v pravěku x největší pomocníci lidí v současnosti, lektoři společně s žáky srovnávají tyto dvě roviny

! Důležité je, aby lektor propojoval reálie pravěkého života s dnešním životem dětí (čím dnes topíme, co jíme, jak se máme, atp.).

Lektoři se střídají v povídání o artefaktech podle svých rolí:

NÁČELNÍK

- pazourkový nůž = doba kamenná, protože lidé opracovávali kameny (učili jste se o pěstním klínu a ten by dříve v pravěku nyní jsou už pokročilejší/ jemnější nástroje, my už jsme po době ledové, na mamuty je tu teplo odcházejí, lidé během času pokročili s výrobou jemnějších nástrojů – viz my a telefony = stará pevná linka, nokia „pádlo“, iphone)
- luk a šíp = lovci a sběrači – lidé se živili lovem, jejich zaměstnání - co si neulovíš nemáš – my dnes různé práce a jídlo v supermarketu
- nástroj na chytání ryb

ŠAMANKA

- váček z močového měchýře s bylinami = muži loví zvěř x ženy sbírají plody, rostliny, kořeny – nebylo zemědělství, co si nenasbírají, nemají
- nástroj na rozdělání ohně + kamenný sekeromlat - využití ohně, zásadní pro toto období (příprava potravy, teplo, ochrana před zvěří)
- zavinutec panterovaný – amulety, talismany, první umělecká díla - kůže, kosti, šlachy, klacky – využívané materiály pro oděvy a přístřešky

Svačina v malé klubovně, 15 min.

Žáci si o přestávce v teple krbových kamen prohlížejí a půjčují „pravěké“ artefakty přinesené z pod převisu.

Aktivita 3: Pravěká zvířata

místo: kemp – malá klubovna

časová dotace: 15 min.

cíl:

- ⊙ **Žák dokáže vysvětlit, proč se ve skalním městě dnes nesmí rozdělávat oheň mimo vyznačená ohniště.**

pomůcky:

- zalamované obrázky zvířat
- šátek
- pravěké artefakty zpod převisu

postup:

- Lektor rozloží na šátek obrázky zvířat žáci společně tipují, která z nich mohla žít v pravěkém Pelešanském jezeře (dnešní údolí říčky Libuňky) či v jeho okolí. Mimo klokana a delfína to jsou všechny navrhované možnosti (husy, kachny, divočáci, jeseter, žáby, los, sob, pratur, mamut, atp.).
- Zvířat zde bylo velmi mnoho, proto se zde pravěcí lidé mohli usídlit na delší období či na trvalo a přestat kočovat za zvěří. Pro pravěké lidi byl nezbytný oheň pro úpravu potravy, ale také jako ochrana před zvěří!
- Dnes je tomu úplně naopak – lektor diskutuje s žáky téma rozdělávání ohňů ve Skaláku. Proč je to dnes (mimo vyhrazená místa) v přírodní rezervaci zakázáno? Právě zejména kvůli zachování klidu pro zvířata (ohně zvíře vylekají a pak nechce hnízdit, atp.). My lidé jsme dnes všude okolo – toto je klidová oblast pro přírodu. V pravěku to bylo naopak. Lidé se ohni chránili před zvěří, která osidlovala okolní krajinu.

ZÁVĚR

- předání dotazníků zpětné vazby
- krátce, co nás čeká příště a co je potřeba si připravit (setkání se zoologem z CHKO, připravit si téma zvířata v naší krajině)

Podoba šamanky – vzor pro lektora.

Tento materiál vznikl za finanční podpory Libereckého kraje.